

Бібрські Вісті

Громада — великий чоловік.

І.Я. Франко

СПЕЦВИПУСК

м. Бібрка, 11 лютого, 2021 рік | випуск №236 (313)

«КРИЛАТИЙ» - З КОГОРТИ НЕСКОРЕНИХ

(До 100-ї річниці з дня народження Івана Керницького - «Крилатого»)

Пам'яті учасникам руху Опору, які загинули за свободу України у кривках Галичини та Волині.

Народ не може будувати своє майбутнє, якщо він забув про минуле.

Голда Меїр

Галичина як західна вітка українського народу після входження до Австрійської імперії розвивалась в умовах, які відрізнялись від імперських московських. На галицьких русинів (українців) впливали ті загальноєвропейські процеси, через які, як центральноєвропейська країна, проходила Австрія (з 1567- Австро-Угорщина). Окрім цього, в імперії Габсбургів слов'янський елемент складав чималий відсоток. Русини-українці у своєму етнорозвитку мали можливість порівнювати, співставляти свій поступ з іншими слов'янськими утвореннями, брати приклад, чого не мали українці підросійської займанщини.

Наприкінці першої половини XIX ст. галицькі русини в особі «Руської трійці» зі своєю «Русалкою Дністровою» заманіфестували, що русини Галичини є народом, який зберігає історичну пам'ять, що нагадує про спільну історію українців.

Після революційних подій у Європі 1848-49 рр., в тому числі в Австрії, русини-галичани, за прикладом тих же чехів, формують зачатки провідної верстви народу, яка починає мислити над прийдешнім, розуміти потребу просвітництва. У цих поступових галицьких процесах, через засновану 1868р. «Просвіту», коли русин-галичанин починає усвідомлювати себе народом, що має свою мову, літературу, минувшину, — тобто національну пам'ять.

На противагу «Просвіті», яка формувала національну свідомість, московські вороги запускають свою бацилу - москофільство. Через структури «общества им.

Формування сотні. Початок вишколу. Зима 1943-1944 рр.

М.Качковського» московські шовіністи прагнуть галицький поступ на дорозі україноцентричної ідентичності.

Духовний провідник нації митрополит Андрей Шептицький, розуміючи стан справ, встановив діагноз: «Головна загроза українському народу — язва москофільства» (шлейф цієї зарази проглядається і нині — Т.Ш.).

У цій боротьбі проти ворогів української перспективи були і польські шовіністи, які зуміли прихилити на свій бік царя Франца-Йосифа в домінуванні в політично-культурному житті Галичини. Проте «Просвіта» та греко-католицька церква в реальних умовах, особливо там, де вони діяли спільно, підготували частину молодого покоління до готовності боротьби за власну державу (правда, доля не дала достатньо мирного часу, щоб цей процес ґрунтовно закріпився).

Боротьба за державу в 1918-1919

рр. була програна, але вона утвердила в нації постулат, висловлений поетом Богданом-Ігорем Антоновичем: «... бо ступенем до перемоги стає нам кожний, хоч невдалий зрив».

На героїці днів змагань 1918-1921 рр. виросло наступне покоління: «Як ти був маленький, батько воював, він за Україну голову поклав». Такі та інші «колискові» виховали з покоління 1920-х років наступних героїв, вони своїм взяттям у боротьбі проти московського наїзника, особливо в роках 1944-1954, показували чудеса патріотизму. Вибирали смерть за Україну, стрілялися в кривках, але не здавалися. Народ, який має таких синів, — безсмертний.

Сто років тому, 15 лютого 1921 року, у невеликому галицькому селі Підмонастир, тоді Бібрецького повіту Львівського воєводства, у селянській сім'ї Михайла та Анастасії Керницьких народився перві-

Продовження. Початок на 1-й стор.

сток, хлопчик. За традицією роду йому дали ім'я дідуся. Так на родовому дереві Керницьких виросла молода гілка – Іван Керницький, син Михайла та Анастасії.

Рівно через два роки і два місяці в Івася появилася сестричка, їй дали ім'я Катерина. І знову традиція: так звали бабцю по батьковій лінії. Обоє дітей Керницьких хрестив і миропомазував о. Гнат Слободян.

Становлення молоді сім'ї відбувалось у непростих господарсько-побутових умовах: комірне у Явдохи, тяжка праця на полі, відсутність власного реманенту, тяглової сили, дрібні діти. Наполегливість, взаємна любов, супряжна праця молодих батьків, посильна допомога родини зробили своє. Михайло Керницький почав будувати хату на частині обійстя батьків дружини, яке дали як віно за молодю. В скорім часі в тій частині села, яка і сьогодні зветься Горіше, виросла хата, своя, хоч під стріхою, але своя, а це вже було лице господаря. Самовідданий труд Михайла і Анастасії, розбудова господарки, створили їм певну позитивну роль у громаді. Вони ставали авторитетними людьми в селі. Виховані в релігійному дусі, на народних звичаях, а участь Михайла в боротьбі за власну державу у 1918-1919 рр., додала до їхнього світогляду почуття патріотизму. В такому ж ключі виховувались діти – Івась та Катруся.

Час ішов, діти підростали, пішли до школи. Батькам довелося думати, як бути далі, коли син закінчить сільську школу. Правда, у великій родині Керницьких уже був протоптаний шлях. Керницький, теж Івась, але син Стефана (рідного брата Михайла), після сільської школи у Відниках, де на той час жила сім'я стрийка Стефана, продовжував навчання у семирічці ім. Б.Грінчека, що розміщувалась у Львові. По цьому шляху судилося пройти Івасеві із Підмонастиря.

У 1931 році він розпочав навчання в україномовній хлопчачій (чоловічій) школі ім. Б.Грінченка, що розташовувалася у Львові на вулиці Городоцькій, 95. Навчання було платне, за рік треба було внести в касу школи 120 злотих, а ще помешкання, харчування. Цей факт дуже красномовно додає до становлення національно-життєвої

позиції українця з Підмонастиря Михайла Керницького, його розуміння потреби в освіті на шляху вибору місця у суспільстві, яке бореться за національну ідентичність.

Декілька слів про боротьбу підмонастирців за своє національне обличчя. Як зазначав митрополит Андрей, великою загрозою для становлення української ідентичності галицьких русинів було у часи австрійської присутності москофільство, воно інфікувало молодий національний організм, живило як внутрішніх (польських шовіністів), так і зовнішніх, (російських україножерів), ворогів.

Боротьба сільської громади Підмонастиря у 1919-1939 рр. за українське обличчя була показовою. До 1914 р. під впливом підмонастирського добродушного пароха, отця В.Глинського, зараженого бацилою «москофільства», інфікування зазнала значна частина громади села. В інших селах на той час уже діяли читальні «Просвіта», українські громадські організації, а в Підмонастирі панував дух читальні ім. М. Качковського, підмонастирці носили російські відзнаки «ленти», співали «Боже, царя храни». Таких було 82.

Із відступом із Галичини російської армії у 1915 р. з села, разом з отцем Глинським, виїхало до Росії 25 душ, до них приєдналось ще 10 з Будькова. Пізнавши зсередини «руський мір», о. Володимир повернувся у Підмонастир, звернувся із каюттям до митрополита Андрея, пройшов процедуру «очищення» і одержав парафію десь недалеко Ходорова. (А яка доля тих збаламучених душ?)

Це зречення о.Глинського, участь у житті громади учасників визвольних змагань за Українську державу у 1918-1919 рр., патріотично налаштований парох села о. Ігнатій Слободян зробили свою справу – село набирає українського духу, у 1926 р. Головний відділ товариства «Просвіта» у Львові затвердив статут читальні у «Просвіті» у Підмонастирі (в 1929 р. число членів читальні становило 102 особи (64 чоловіків і 38 жінок)). У 1933 році читальня «Просвіта» в Підмонастирі уже мала свій мурований дім.

Громадсько-релігійну діяльність батьків бачили їх діти, брали посильну участь, виростали національно свідомими.

Ще один фронт боротьби україн-

ців Підмонастиря був освітній – змагання за повернення руської (української) мови навчання у школу села (до 1925 р. такою мовою була українська – (Т.Ш). Сфальшувала документи невелика купка поляків, і частина «хрунів» подали до повітової шкільної ради у Бібрці прохання про перевід школи на утравістичну модель – двомовну. Ураховуючи той факт, що учителькою в Підмонастирі була полька-шовіністка Емілія Соколовська, українські діти були приречені бути глумлені в дусі меншовартості. Боротьба за мову навчання також додала чимало патріотичного духу молодим українським підмонастирцям. Громаді до 1939 р. так і не вдалося повернути до школи українську мову як основну.

Питання вершив час – перестала існувати II Річ Посполита.

Після закінчення семирічки Іван Керницький з Підмонастиря продовжує навчання у Торговельній школі. Навчальний план торговельної професійної освіти з українською мовою навчання був зразком для інших професійних шкіл. Випускник такої школи ставав не просто професіоналом у своїй царині діяльності, а й достойно підготовленим інтелектуально. Навчаючись у «торговельці», Іван Керницький не тільки здобував знання і професію, але й занурювався в громадсько-політичне життя українського Львова. Власне там він ознайомився з основними постулатами націоналізму Д.Донцова, прийняв їх за свої - як ідейно, так й організаційно. Він стає членом юнацтва ОУН.

1939 рік приніс Європі і світу нові реалії: почалася II світова війна. Вона привела в активний рух всі суспільні механізми, особливо політичні і мілітарні. Цей рік став часом випробування і для українців як бездержавного народу (УРСР - сурогатна держава для імперських «захтянок»). ОУН, як єдина організована політична сила, мусила визначати вектор змагань за практичне вирішення питання – підготовка до національної революції, метою якої є самостійна, соборна, незалежна держава. Очевидно, що, орієнтуючись лише на власні сили у системі взаємопоборювання могутніх політичних зубрів, досягти національної мети неможливо без союзників. Більшовицька Москва апоріорі не могла бути цією силою. Отже, Ні-

меччина. Але остання також не хотіла бачити Україну незалежною, їм потрібен був життєвий простір. Невизнання Акту 30 червня 1941 р. остаточно розвіяло ілюзії.

Більшовицька радянська організація 1939-1941 рр. Галичини і Волині в скорім часі відкрила всі політичні перспективи українців – спочатку пряник: землю селянам, фабрики і заводи робітникам, мову інтелігенції. Пряники скінчились, бо їх в природі не могло бути більше. Прийшли часи батога: закриття українських партій, організацій, кооперативів, гімназій, газет – всього українського. І перший льодяний душ – політичні процеси зі смертельними вироками та депортації.

У таких умовах ОУН, щоб зберегти від знищення своїх членів, переводить їх на нелегальне становище. У підпіллі організуються структури по теренах із прицілом майбутньої партизанської боротьби.

Іван Керницький стає повноправним членом ОУН у 1940 році. Він одержав рекомендації двох дійсних членів ОУН, склав присягу на могилі легендарного провідника ОУН Ю. Головінського. Перші його кроки підпільника він проводить на теренах Бібреччини, навколо Підмонастиря.

У січні 1941 р. помирає батько Михайло, а літом – мати Катерина. Клопоти по господарству лягають на плечі Івана. Це зумовило певну прив'язаність його підпільну діяльність до цього терену. Прихід німецьких військ на територію Галичини літом 1941 року ще раз вносить зміни у форми і методи діяльності ОУН.

У міру змін на Східному фронті на користь Німеччини нацисти нагліють у поведінці щодо українців. Гестапо починає переслідувати членів ОУН, особливо бандерівського крила, провідники опиняються у Заксенгаузені. Загроза арешту Івана Керницького, псевдо «Крилатий», змушує його у 1942 році повністю перейти в підпілля. Восени цього ж року взяла верх позиція в ОУН(б) про її необхідність підготовки й до партизанської боротьби. III конференція ОУН(б) у лютому 1943 р. приймає рішення про радикалізацію чину – готуватись до боротьби проти обох ворогів України. Формується армія, яка з осені 1942 р. стає основною мілітарною силою українського руху опору під назвою УПА.

Вже у липні 1943 р. у 12 областях України розпочалися збройні сутички проти обох окупантів. У 1943 р. Крайовий провід ОУН призначає «Крилатого» організаційним референтом політичного повіту, до якого входять Бібречський, Ходорівський та Рогатинський райони. На закріплених теренах він проводить велику роботу: організує складування зброї, довгозберігаючих консервованих продуктів, налагоджує роботу куренів з машинопису, медсестринської справи, методів конспірації.

Після форсування Дніпра, розгрому німецьких військ на Правобережжі 1944 р., особливо після поразки німецьких військ під Бродами, шлях на Львів був відкритий. ОУН прискорює формування у підпіллі збройних відділів, будуються криївки і бункери для мілітарних операцій у радянському тилу. «Крилатого» бачимо як одного із організаторів Куреня «Лева» на базі Суходільського лісництва. Після Бродівської поразки німецьке командування групи армій «Північ» домовляється з керівництвом УПА про взаємне непоборювання. Тепер основна увага – на ворогові №1 – більшовицькій Москві.

Для координації боротьби відділів УПА у нових умовах радянської окупації у липні 1944 р. утворюється УГВР. На час описуваних подій «Крилатий» призначений повітовим провідником Бібреччини. Час напружений, терен контролюється адміністрацією радянською. В одній з операцій «Крилатий» потрапив у засідку і був поранений. Насилу добрався до Криївки і завдяки догляду Анни Кірницької, яка була зв'язковою, друкаркою і медичною опікункою, він одужав. Восени 1944 р. о. І. Гурало з Відник вінчає Івана та Анну – і вони продовжують боротьбу вже як чоловік і дружина.

Підлікувавшись, «Крилатий» постує у розпорядження Крайового провуду ОУН, який спрямовує його у Золочівську округу на посаду окружного пропагандиста. Реферантура пропаганди у структурі крайового, окружних та куштових провудів займала важливе місце, на її керівників призначались кращі кадри ОУН. Реферантура займалась ідеологічним забезпеченням національно-визвольної боротьби, обґрунтування її важливості та місця у житті кожної пригнобленої нації. З цієї метою виготовлялась

та копіювалась література націоналістичного змісту, летючки (листівки), які поширювались серед селян та міщан, намагались закидати їх у гарнізони. В цих летючках роз'яснювалась мета боротьби ОУН-УПА, сутність більшовизму, фальш більшовицької демократії. Комуністична влада після закінчення війни з Німеччиною, готувалась до виборів, які проводила у 1946, 1947 р. Мета їх – надати легітимності владі на зайнятих теренах західних областей УРСР.

Боротьба збройна та ідеологічна (пропагандистська) йшли поряд, як два крила одного птаха, що добре літає. Така супруга давала можливість, доповнюючи одна одну, продовжувати боротьбу, з якою уже який рік по війні не могли впоратись більшовицькі спецслужби. В умовах партизанської боротьби, коли ОУН-УПА міняли її тактику, мілітарно перемогти «кучку отщепенцев и бандитов, немецко-фашистских прихвостней» виявилось справою не простою. У таких умовах більшовицькі спецслужби особливо важливим завданням вважали створення широкої агентурної сітки, яка, будучи у середовищі підпілля та партизанських боївок, надавала (продавала) «хлібодавцям» потрібну інформацію. У цьому напрямі, на жаль, служби НКВД-МГБ мали успіх. Для прикладу: на 4 січня 1945 р. у розпорядженні восьми райвідділів НКВД, що діяли на теренах Золочівської округи ОУН, зауважує М.Романюк, було 411 «источников» (сексотів)(4 резиденти, 51 агент, 356 інформаторів). На 1 грудня того ж 1945, їх уже було 512 (11 резидентів, 86 агентів та 399 інформаторів, не враховуючи значної кількості цієї категорії «героїв», яких демаскувала СБ ОУН та знищила) (Михайло Романюк. Золочівська округа ОУН у національно-визвольному русі (1937-1953). Львів, -2016, с.209)

Улітку 1946 р. «Крилатий» та його дружина Анна прибули до с.Ясенів, тоді Заболотцівського району, там на той час знаходився окружний провід. Дружина Анна залишила, доживши до незалежної України, спогади про ті трагічні та героїчні дні. «В Ясеніві, - згадувала вона, - ми стрінулись з «Грозою» і всім крайовим провудом, там приступили ми до робо-

Продовження

ти» («Гроза» - Качан Роман, референт СБ). «Перебуваючи у Ясеніві, - продовжує розповідь Анна Керницька, - Іван Керницький «Крилатий» включився в роботу керівника референтури пропаганди. Завдання, які постали перед референтурою, треба було втілити в життя. Цим і займався «Крилатий». (Про свою роботу «Крилатий» не розповідав дружині. Вона це розуміла і ніколи не намагалась знати більше, ніж треба. Це була загальноприйнята норма спілкування в підпіллі – прим. авт.).

Комуно-більшовицьке керівництво СРСР в особі Й. Сталіна шаленіє, величезний мілітарний монстр не може розправитись із «німецько-фашистськими недобитками». У березні 1946 р. основний каральний орган «диктатури пролетаріату» НКВД реформують на два міністерства – МВДС (міністерство внутрішніх дел) і МГБ (міністерство госбезопасности). В скорім часі функції боротьби з «українським націоналістическим підпольем» доручають лише МГБ.

На початок 1946 р. більшовицькі спецслужби із різних джерел, а найбільше із «источников», здобувають відомості про керівний склад Золочівської округи ОУН-УПА. На основі цих даних і з метою викриття та ліквідації керівництва Золочівського окружного проводу, НКВД Львівської області видало постанову під грифом «совершенно секретно» про заведення агентурної справи №387 під назвою «Яма». На календарі 21 лютого 1946 р. Після затвердження монополії МГБ на ліквідацію націоналістичного підпілля, операція «Яма» набирає обертів. Агентура МГБ, яка діяла в середовищі повстанців, відробляє свої «срібняки» - на кінець червня 1946 р. «Зенко» - «источник» подає «хлібодавцям» дані на сімох членів Проводу. Одержавши підтвердження із інших «источников» управління МГБ у Львівській області видало: «Справки на Золочев-

кий окружной «Провод» ОУН (агентурное дело «Яма»).

По состоянию на 1 января 1947 года в составе Золочевского окружного «провода» входили:

Квас Богдан Акимович, псевдоним «Блажитный», он же «Скоб» - руководитель «Провода» ОУН;

Якимец Кирил Николаевич, псевдоним «Бескид», он же «Мар» - заместитель руководителя «Провода» ОУН и организационный референт;

Качан Роман Анисимович, псевдоним «Гроза» - референт СБ «Провода»;

Керницький Иван, псевдоним «Крылатий» - политреферент «Провода»...

Встановивши персоналії керівництва Золочівського окружного Проводу ОУН емгебісти тепер вимагають від «источников» виявлення місця перебування очільників Проводу.

Ще одна справка по агентурному делу «Яма» від 7 березня 1947 р. Із неї довідуємося, що агенти 2-н відділення УМГБ «Мрия» і «Дмитро» донесли про місце розташування криївки окремих керівників «Провода». Вони дислокуються «на стыке Заболотецкого и Олеского районов в лесном массиве расположенном вблизи села Головоречичань» (так в тексті, насправді с.Гавареччина – прим. авт.). На основании этих данных и дополнительных данных агента Олеского РОМГБ «Бедняк» проведена 18 февраля чекистско-войсковая операция». Після проведення таких акцій емгебісти обов'язково склали акт. Подаємо скорочений виклад акту від 18.02.1947 р. в перекладі з російської: «Ліквідація відбулася наступним чином. 11:30 був оточений схрон, який добре замаскований. Після виявлення схрону бандитам було запропоновано здатися, на що вони дали згоду. Першим із схрону вийшов бандит Кліщ Степан Кирилович, 1922 року народження із Білого Каменя Олеського району, псевдо «Сірко», другою вийшла жінка, яка назвалась Керницькою Анною Йосипівною, уродженкою села Підмонас-

тирка (так у тексті – Т.Ш) Бібрецького району, дружина бандита Кринецького (так у тексті – т.ш) Івана Михайловича, по псевдоніму «Крилатий». Не дивлячись на ряд попереджень та посилку його дружини в схрон, він не здався і почав палити документи, потім у схрон була кинута граната. Унаслідок цього бандит був поранений і застрілювався. Вбитий бандит виявився уродженцем с.Підмонастирян (так у тексті – т.ш), який в ОУН займав пост політкерівника».

Тепер послухаймо Анну Керницьку, дружину «Крилатого», яка ділила з ним третій рік, усі незгоди життя підпільника.

«Під ранок (18.02) ми в криївці почули московську лайку, - з болем згадує підпільниця, - гавкіт собак та іржання коней. Стало зрозуміло, що криївку викрито... «Крилатий» палив усі папери, але вони не горіли через брак кисню. Входу в криївку вони не відкривали, а стріляли через вентилятор, в криївці почувся запах газу і дихати було неможливо». «Крилатий» дав команду охоронцеві і дружині покинути криївку через люк, який відкрили через із середини. Свіже повітря зайшло знадвору, папери почали горіти інтенсивніше. Облачники спустили в криївку дружину, щоб вона вмовила чоловіка врятувати життя, здатися. Він їм був потрібен живим. «Крилатий» знищував документацію, рятував життя підпільникам і запевняв облавників, що одягається. Дим валив з криївки. Емгебісти зрозуміли, що «Крилатий» тягне час. Газова граната полетіла у криївку. «Крилатий» подумки попрощався із світом і ... пролунав постріл. Провідник виконав присягу: «... або загинеш у боротьбі». Йому пішов третій день 27 року життя. Герої не вмирають, вони продовжують жити своїм подвигом у пам'яті роду і нації.

04.02.2021 р.

Т.Шах,

історик, член УВАН (Канада)